

окрему галузь права, кодифікувати інформаційне законодавство щодо всієї інформаційної та електронно-комунікаційної сфери.

Література

1. Конституція України : станом на 15.08 2011р. – К. : Право-Інформ, 2011. – 50 с.
2. Базанов Н. До питання створення матриці для порівняння інформаційного законодавства / Н. Базанов, М. Швець // *Правова інформатика*. – 2004. – № 2. – С. 28–33.
3. Галаджун З. Адміністративна відповідальність ЗМІ за порушення законодавства про вибори / З. Галаджун // *Світові стандарти журналістики* : зб. наук. пр. – Черкаси, 2010. – С. 93–96.
4. Горевалова С.С. Кримінальна та цивільна відповідальність журналістів: історико-правовий аспект / С.С. Горевалова // *Військово-науковий вісник*. – Л., 2002. – Вип. 4. – С. 59–67.
5. Різун В. Проблеми й перспективи розвитку журналістської освіти в умовах нестабільного суспільства / В. Різун // *Світові стандарти журналістики* : зб. наук. пр. – Черкаси, 2010. – С. 59–67.
6. Сапожнікова О.Є. Інформація як додаткова ознака об'єктивної сторони перешкодження законній професійній діяльності журналістів / О.Є. Сапожнікова // *Міжнародне право і національне законодавство*. – К., 2005. – Вип. 4. – С. 190–198.

УДК:342.9

В.В.Квак,

викладач,

Львівський університет бізнесу та права

ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ СПІР» ТА «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СПІР» В ЗАКОНОДАВЧІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

В статті розглянуто поняття «публічно-правовий спір» та «адміністративно-правовий спір», запропоновано визначення даних понять, досліджено їх співвідношення та доцільність використання у вітчизняному законодавстві.

Ключові слова: спір, публічно-правовий спір, адміністративно-правовий спір, публічно-правові відносини, адміністративно-правові відносини, державно-управлінська діяльність, предмет адміністративного права, виконавча діяльність, розпорядча діяльність, субот владних повноважень.

В статье рассмотрено понятие «публично-правовой спор» и «административно-правовой спор», предложено определение данных понятий, исследовано их соотношение и целесообразность использования в отечественном законодательстве.

Ключевые слова: спор, публично-правовой спор, административно-правовой спор, публично-правовые отношения, административно-правовые отношения, государственно-управленческая деятельность, предмет административного права, исполнительная деятельность, распорядительная деятельность, субъект властных полномочий.

This article discusses the concept of "public legal dispute" and "administrative legal dispute," a definition of these concepts, their relationship was investigated and the usefulness of the national legislation.

Keywords: dispute, public legal dispute, administrative legal dispute, public -law relations, administrative legal relations, public management activities, the subject of administrative law, executive activities, administrative activities, the subject of power.

Постановка проблеми. З розвитком інституту адміністративного судочинства в Україні все більшу увагу привертають питання пов'язані із предметом регулювання даного правового інституту. Закордонний досвід свідчить про різні підходи до визначення предмета адміністративного судочинства, насамперед це стосується переліку спорів, які підлягають вирішенню адміністративними судами. Неоднозначність трактування такого поняття, як «адміністративно-правовий спір», та його співвідношення з «публічно-правовим спором» породжує питання, а які саме спори є предметом адміністративного судочинства ?

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема предмета адміністративного судочинства, а також дослідженню природи адміністративно-правових та публічно-правових спорів присвятили свої праці –

В. Сьоміна, Д. Чечот, С. Попович, Л. Ніколаєв, В. Авер'янов, В. Колпаков, В. Кравченко, М. Пітцик Я. Журавель, Д. Галлиган, В. Полянський, Ю. Старілов та ін. Проте ці проблеми потребують подальшого дослідження деякі положення зазначеної проблематики.

Метою статті є формулювання дефініцій понять «адміністративно-правовий спір», «публічно-правовий спір», аналіз їхнього співвідношення та оцінка відповідної законотворчої термінології.

Виклад основного матеріалу. У 2005 році набрав чинності Кодекс адміністративного судочинства України й було сформовано систему адміністративних судів. Згідно зі згаданим Кодексом призначенням адміністративного судочинства є розгляд адміністративних справ (ст.10), під якими законодавець розуміє передані на розгляд адміністративного суду публічно-правові спори (п. 1 ч. 1 ст. 3). Завданням ж адміністративного судочинства він визначає захист прав та інтересів фізичних осіб, юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин (ст. 2) [7]. Таким чином, законодавцем вживаються терміни «публічно-правові спори» та «публічно-правові відносини». При цьому слід відмітити, що в науковій літературі з адміністративного права загальнозживаним та дослідженим є поняття «адміністративно-правовий спір». Отже, постає питання, чи коректно вживається законодавча термінологія.

Розмежовуючи поняття «адміністративно-правовий спір» та «публічно-правові відносини», слід звернутися до теорії адміністративного права, згідно з якою «адміністративно-правовий спір» може розглядатися у вузькому та широкому значеннях [14, с. 9]. У вузькому значенні під адміністративно-правовим спором розуміють спори, змістом яких є питання адміністративного права. Отже, розглядаючи адміністративно-правовий спір у вузькому значенні, слід визначити, які питання регулюються адміністративним правом.

Як зазначають деякі науковці, адміністративне право з урахуванням специфічних особливостей державно-управлінської діяльності як правової форми реалізації виконавчої влади охоплює своїм регулятивним впливом надзвичайно широке коло суспільних відносин управлінського типу. Відповідно, важко знайти будь-яке спеціальне питання, яке можна було б назвати винятково адміністративно-правовим, тобто таким, що не зачіпає інтересів інших правових галузей. Однак є науковці намагаються окреслити предмет адміністративного права, а отже, адміністративних відносин.

Зокрема, В. Б. Авер'янов, відносить до предмета адміністративного права відносини, що формуються: а) у ході державного управління економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами, а також реалізації повноважень виконавчої влади, делегованих державою органам місцевого самоврядування, громадським організаціям та деяким іншим недержавним інституціям; б) у ході діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо забезпечення реалізації та захисту в адміністративному порядку прав і свобод громадян, надання їм, а також юридичним особам різноманітних адміністративних (управлінських) послуг; в) у процесі внутрішньої організації та діяльності апарату всіх державних органів, адміністрацій державних підприємств, установ та організацій, а також у зв'язку з проходженням державної служби або служби в органах місцевого самоврядування; г) у зв'язку з реалізацією юрисдикції адміністративних судів і поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права; д) у ході застосування заходів адміністративного примусу, включаючи адміністративну відповідальність, щодо фізичних і юридичних осіб [1].

В.К. Колпаков, своєю чергою, наголошує що предметом адміністративного права є не всі управлінські відносини, а лише ті, що складаються внаслідок та із приводу виконання органами державного управління своїх виконавчо-розпорядчих функцій. На його думку адміністративно-правові відносини повинні характеризуватись такими особливостями: а) виникають тільки в результаті державно-управлінської (владної) діяльності; б) у них обов'язково бере участь виконавчо-розпорядчий орган держави; в) завжди є наслідком свідомої, цілеспрямованої, вольової діяльності від імені держави [9].

Виконавчо-розпорядчий характер державного управління охоплює два взаємопов'язані напрями – виконавчу і розпорядчу діяльність. Виконавча діяльність полягає в оперативному й безпосередньому управлінні господарським, соціально-культурним, військовим та іншим будівництвом. На органи виконавчої влади покладено обов'язок реалізовувати рішення, які приймає законодавча влада. Органи державного управління наділяються повноваженнями владного характеру, тобто дістають від держави право здійснювати розпорядчу (владну) діяльність. При цьому вони діють від імені держави і з метою реалізації державної політики у тій чи іншій управлінській сфері. Розпорядча діяльність управлінських структур виявляється, по-перше, у прийнятті загальнообов'язкових приписів (вони закріплюються в указах, постановах, положеннях, розпорядженнях, інструкціях, протоколах тощо); по-друге, в організації виконання зазначених приписів і, по-третє, у здійсненні контролю за цим процесом. У ході здійснення цієї діяльності органи державного управління застосовують як заходи переконання, так і державного примусу, тобто діють як державно-владні утворення [8, с. 16–17].

Тут доречно вказати на те, що адміністративно-правовий спір, у вузькому розумінні, має специфічне коло суб'єктів, які наділені владними повноваженнями. Одні науковці вказують на відсутність будь-яких підстав для включення органів місцевого самоврядування до державного механізму тобто розглядають муніципальні органи і загалом місцеве самоврядування виключно як елемент громадянського суспільства, хоча і визнають наявність певного взаємозв'язку органів місцевого самоврядування й держави. Інші ж не визнають органів місцевого самоврядування компонентом державного апарату, проте через функціональну близькість останніх з органами виконавчої влади розглядають їх як одну з ланок механізму держави [10]. З норм

Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», як зазначає Я. Журавель, впливає що влада, здійснювана органами місцевого самоврядування, не є державною, а самі органи місцевого самоврядування не належить до системи органів державної влади (ст. 5 Конституції); органи місцевого самоврядування вирішують питання місцевого значення не від імені держави, а виключно від імені відповідних територіальних громад, перед якими вони відповідальні і яким підзвітні (ст. 140); органи державної влади чи їх посадові особи не можуть втручатися в здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм владних повноважень (ст. 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») [6].

Отже, виходячи з викладеного, адміністративно-правовим спором у вузькому розумінні є спір, що виникає у зв'язку зі здійсненням виконавчої та розпорядчої діяльності органами державної влади в процесі державного управління економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами; реалізації повноважень виконавчої влади; надання адміністративних (управлінських) послуг; внутрішньої організації та діяльності апарату всіх державних органів; проходження державної служби; реалізації юрисдикції адміністративних судів і поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права; застосування заходів адміністративного примусу та притягнення до адміністративної відповідальності.

У цьому місці варто зазначити, що у ФРН вузьке розуміння адміністративно-правового спору привело до того, що розподілу підсудності між федеральним адміністративним, фінансовим, соціальним та загальними судами не має конкретного характеру. Загальні адміністративні суди розглядають спори про комунальні податки, платежі та збори поряд зі справами про соціальну допомогу, про державні виплати для покриття видатків, пов'язаних з наймом житлового приміщення або із справами про виплати на освіту. І навпаки, фінансові суди можуть розглядати спори, які у вузькому значенні не належать до податкового законодавства. Крім того, до підсудності загальних судів віднесені деякі публічно-правові спори, такі, як спори про компенсацію державою шкоди, завданої державними посадовцями, тощо [3]. З угляду на цей досвід запровадження фінансового та соціального суду в Україні видається не доцільним, бо розподіл адміністративних справ між різними судами потребував би значного організаційно-фінансового ресурсу та тривалого часу для усунення законодавчих колізій, дублювань та прогалин при визначенні підсудності спорів за участі суб'єктів владних повноважень.

Щож до тлумачення адміністративно-правових спорів у широкому значенні, то в даному випадку під ними розуміють всі публічно-правові спори [12, с. 11].

Публічно-правовий спір є видом правового спору, для якого характерні такі ознаки: спір виникає з публічно-правових відносин; сторонами спору є суб'єкти публічно-правових відносин, серед яких особливим правовим статусом наділені органи публічної адміністрації; сфера виникнення спору зумовлена реалізацією публічного інтересу; предметом спору є рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів публічно-правових відносин, які порушують або можуть порушити права, свободи та інтереси інших суб'єктів [17].

Для з'ясування правової природи публічно-правових спорів необхідно звернутися до суті та змісту публічно-правових відносин. Ці відносини характеризуються низкою ознак. Вони поширюються або можуть поширюватися на суспільство в цілому або на його значну частину і через це мають загальнозначущий, загальносуспільний характер [2]. У них присутній такий елемент, як правовий обов'язок, який за будь-яких обставин наявний у складі публічних правовідносин (вимога до посадових осіб виходити в їх публічній діяльності із суспільного обов'язку) [4, с.145–146]. У процесі виконання державою своїх публічних функцій відбувається тісна взаємодія з фізичними, юридичними особами, прав, свобод та інтересів яких ця діяльність стосується. Публічно-правові відносини характеризуються таким становищем їх сторін, за якого одна з них має публічно-владні повноваження, а інша є об'єктом публічно-правового впливу. У публічно-правовій сфері відносини, які ґрунтуються на принципі підпорядкування, становлять так би мовити “ядро” всіх публічно-правових відносин. В окремих випадках відносини підпорядкування є необов'язковою ознакою (взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування або відносини, що виникають з адміністративного договору). Суб'єктів публічно-правових відносин умовно можна поділити на два види: владні та невідні. Об'єктом більшості публічно-правових відносин є певні особисті чи соціальні блага, які слугують основною мотивацією для вступу суб'єкта у правовідносини. Особливою ознакою прав та обов'язків сторін публічно-правових відносин є їх чітка нормативна визначеність [16].

Публічно-правові відносини, а отже, і спори можуть виникати як між суб'єктом владних повноважень, з одного боку, і юридичними, фізичними особами – з другого, так і між двома суб'єктами владних повноважень [17].

Виходячи з викладеного, можна дати таке визначення публічно-правового спору: це спір із приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічно-правових відносин, в якому одна зі сторін є об'єктом публічно-правового впливу, а інша має публічно-владні повноваження і є носієм правового обов'язку або в якому обидві сторони наділені публічно-владними повноваженнями.

Як зазначалося вище, обов'язковою стороною в адміністративно-правових відносинах є орган державної влади, наділений управлінськими функціями. При цьому відносини між органами місцевого самоврядування та громадянами, юридичними особами, на думку багатьох науковців, не підпадають під категорію «адміністративні правовідносини» [11, с.7]. У свою чергу, публічно-правові відносини охоплюють відносини, які виникають між приватними особами та всіма суб'єктами владних повноважень незалежно від їхньої належності до органів державної влади.

Крім того, публічно-правові відносини охоплюють не лише сферу управління. До даної групи правовідносин належать відносини, що регулюють державні фінанси; відносини соціального забезпечення тощо.

Отже, поняття «публічно-правові спори» охоплює як адміністративно-правові (державно – управлінські) спори, так і ряд інших спорів в яких хоча б однією зі сторін виступають суб'єкти владних повноважень. На нашу думку, з метою не допущення неузгодженостей у науковій та законодавчій термінології належить використовувати лише це поняття, уникаючи використання поняття адміністративно-правового спору в широкому розумінні.

Висновки. У законодавчій та науковій термінології слід чітко розмежовувати поняття «публічно-правовий спір» та «адміністративно-правовий спір», як загальне і часткове.

Під адміністративно-правовим спором слід розуміти спір, що виникає у зв'язку зі здійсненням виконавчої та розпорядчої діяльності органами державної влади в процесі здійснення державного управління економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами; реалізації повноважень виконавчої влади; надання адміністративних (управлінських) послуг; внутрішньої організації та діяльності апарату усіх державних органів; проходження державної служби; реалізації юрисдикції адміністративних судів і поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права; застосування заходів адміністративного примусу та притягнення до адміністративної відповідальності. Публічно-правовий спір – це спір із приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічно-правових відносин, в якому одна зі сторін є об'єктом публічно-правового впливу, а інша має публічно-владні повноваження і є носієм правового обов'язку або в якому обидві сторони наділені публічно-владними повноваженнями.

Застосування в Україні досвіду ФРН, щодо запровадження, поряд з адміністративними судами, спеціалізованих судів з розгляду окремих категорій публічно-правових спорів (фінансових, соціальних) є недоцільним.

Законодавець правильно вживає поняття «публічно-правовий спір» як таке, що в повною мірою відображає предмет розгляду адміністративного судочинства в Україні.

Література:

1. *Адміністративне право України. Академічний курс: підручник : у 2 т. / редкол. : В. Б. Авер'янов (голова). – К. :Юрид. думка, 2004. – . – Т. 1 : Загальна частина. – 2004. – 584 с.*
2. *Бевзенко В. М. Публічно-правові відносини: сутність та ознаки [Електронний ресурс] / В. М. Бевзенко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pib/2009_1/PB-1/pb-1_1.pdf.*
3. *Галлиган Д. Административное право. История развития и основные современные концепции :[Электронный ресурс] / Д. Галлиган, В.В.Полянский, Ю.Н. Стариков. – М. : Москва юристь, 2002. Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z1794.html*
4. *Елистратов А. И. Основные начала административного права / А. И. Елистратов ; вступ. слово В. В. Коноплева. – Симферополь, 2007. – (Серия «Классика конституционного и административного права»). – 325 с*
5. *Елистратов А.И. Основные начала административного права / Елистратов А.И., проф. Моск. ун-та. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Г. А. Леман и С. И. Сахаров, 1917. – 304 с.*
6. *Журавель Ярослав. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти адміністративного права[Електронний ресурс] / Ярослав Журавель // Юридичний журнал «Юстиніан». – 2011. – № 12. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/magazines.php>*
7. *Кодекс адміністративного судочинства // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 37/38. – 189 с.*
8. *Колпаков В. К. Адміністративне право України підручник / В. К Колпаков., О. В. Кузьменко – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 456 с.*
9. *Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник / В.К. Колпаков – К. : Юрінком Інтер, 1999. –736 с.*
10. *Конституційне право України: підручник / За ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наук. думка, 1999. – 638 с.*
11. *Кравченко В.В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні (основи муніципального права) : навч. посібник / В.В Кравченко., М.В. Пітцик . – К. : Арарат-Центр, 2001. – 395 с.*
12. *Николаева Л.А. Судебный надзор за законностью в советском государственном управлении./ Л. А. Николаева. – Ленинград : ЛГУ, 1973. – 153 с.*
13. *Судебные системы европейских стран : пер. с франц. Д.И. Васильева и с англ. О.Ю. Кобякова. – М.: Международные отношения, 2002. – 224 с.*
14. *Сьоміна Валентина Анатоліївна. Проблеми законодавчого регулювання та практики розгляду адміністративно- правових спорів [Електронний ресурс] : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Валентина Анатоліївна Сьоміна. – Х., 2005. Режим доступу : <http://studrada.com.ua/dissertations>*
15. *Хаманева Н.Ю. Теоретические проблемы административно-правового спора / Н.Ю. Хаманева // Государство и право. – 1998. – № 12. –213 с.*

16. Хлібороб Н. Особливості структури публічно-правових відносин / Н. Хлібороб // Вісник Львівського університету. Сер. юрид. – Львів : ЛНУ ім. і. Франка, 2010 – Вип. 51. – С. 155-161

17. Хлібороб Н. Що таке публічно-правовий спір? [Електронний ресурс]/ Н. Хлібороб. Режим доступу : <http://www.cdms.org.ua/index.php/uk/addressing-public-arguments-mn-ua/the-emergence-of-public-law-disputes-in-public-administration-activity-mn-ua/105-what-is-a-public-legal-dispute-art-ua.html?475c1c9d3fc293d10369444f94f309b9 =a73f6a5104bf3cb6f3229256a63a01da>

УДК : 354. 339.9

М.І.Камінський

викладач,

Львівський університет бізнесу та права

СУЧАСНА ДЕРЖАВА В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті зроблено спробу осмислення проблем, з якими зустрічається сучасна держава в умовах світової глобалізації, на тлі загальної характеристики останньої та глобальних проблем, а також з врахуванням підходів до розв'язання цих проблем, напрацьованих світовим науковим співтовариством, зокрема з позицій “Римського клубу” та концепції “сталого розвитку”.

Ключові слова: глобалізація, глобальні проблеми, сталий розвиток.

В статье сделана попытка осмысления проблем, с которыми встречается современное государство в условиях мировой глобализации, на фоне общей характеристики последней и глобальных проблем, а также с учётом подходов к решению этих проблем глобализации, осуществляемых мировой научной общественностью, в частности с позиций “Римского клуба” и концепции “стабильного развития”.

Ключевые слова: глобализация, глобальные проблемы, устойчивое развитие.

An attempt of comprehension of the problems, that a present-day state faces in the conditions of the globalization against a background of general characteristics of globalization and global problems is presented in the article, taking also into account approaches to solution of problems of globalization, worked out by the world scientific community, in particular those from the point of view of “Club of Rome” and “sustainable “development concept” positions.

Key words: globalization, global problems, sustainable development.

Постановка проблеми. У 80-х роках ХХ ст. деякі філософи, зокрема Робертсон, Гідденс, Бауман та інші, започаткували філософське осмислення світовою громадськістю феномена глобалізації. Цей термін був введений у науковий обіг американським економістом Т. Левіттом у статті, опублікованій у 1983 р. Глобалізацію він трактував як злиття торговельних ринків готової продукції в планетарних масштабах. Проте обговорення проблематики глобалізації, причому в набагато ширшому контексті, розпочалося ще раніше. Так, у 1968 р. виникла міжнародна, неурядова експертна група видатних учених, політиків, фінансистів та промисловців під назвою “Римський клуб”. У 1972 р. світ вразила перша колективна доповідь цієї групи – “Межі зростання” (доповідач Д. Медоуз), яка містила сенсаційний висновок: “при збереженні існуючих тенденцій науково-технічного прогресу й глобального економічного розвитку вже в першій половині ХХІ ст. очікується глобальна катастрофа людства”.

Із часом, під впливом доповідей “Римського клубу”, у світових наукових колах визріває концепція “сталого розвитку” і починає вироблятися практична лінія її застосування. Концептуальна лінія “сталого розвитку” бере свій початок від Конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро). Був ухвалений програмний документ під назвою: “Порядок денний на ХХІ століття” та “Декларація Ріо”, яка визнала концепцію “сталого розвитку” домінуючою ідеологією земної цивілізації у ХХІ ст. Ця концепція передбачає необхідність дотримання балансу між задоволенням сучасних потреб людини, народів та людства й захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному й здоровому довкіллі.

Автори концепції “сталого розвитку” вважають, що демократія має свої переваги та недоліки. З одного боку, демократичні механізми можуть створити гармонійні відносини у світовому співтоваристві, а з другого – демократичні механізми є неповороткими, потребують багато часу на підготовку, ухвалення та реалізацію рішень, особливо якщо йдеться про світову співдружність держав і народів. Там, де потрібно оперативно приймати рішення, причому на декількох рівнях, демократичні процедури часто виявляються неефективними.